

TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN FİNANSMANI VE ÖZEL OKULLAR SORUNU

Prof Dr Muhsin HESAPÇIOĞLU* -Handan ÖZCAN**

1.Giriş

Osmanlı Devleti kuruluş yıllarındaki eğitim sistemi, Selçuklu eğitim sisteminin devamı ve onun gelişmiş halidir. Bu eğitim sistemi İslami esaslar üzerine kurulmuştur. XIX. yüzyılın ilk yansından önce Osmanlı devleti vatandaşlarının eğitim sorumluluğunu kabul etmemiştir

Devlet daha çok ülke genelinde çok sınırlı bir nüfusu kapsayan "asker" ve sivil memurlardan "yöneticilerin" bazılarını yetiştirmeye yönelmiştir. Devletin eğitim alanında boş bıraktığı alanı hayır ve şefkat hisleri ile insanlık ve medeniyete hizmet duygusu taşıyan insanların hizmet ve servetlerini vakfettikleri kurumlar doldurmuştur. Eğitim ve öğretim insanlığa bir hayır işi olarak görülmüş ve böylece bu alandaki hizmetleri inkâr edilmeyecek Osmanlı vakıf kurumları doğmuştur.

Osmanlı devletinin Selçuklulardan devraldığı bu eğitim sistemi medrese eğitim sistemi esasına dayanmıştır. Vakıf şeklindeki bu uygulamada vakfedenler okul binalarının yaşamında, yönetimlerinin istenildiği gibi gerçekleştirilmesinde, okutulacak kitap, işlenecek konu, öğretim alanı yöntemini tespit etmişler, hatta vakfın devamlılığını da sağlama yoluna gitmişlerdir (M.H.VAHAPOĞLU 1992, S, 56-57 ; Z.KAZICI 1985, S.56-65), Osmanlı devleti diğer din mensuplarına da aynı şekilde davranmıştır. Diğer din mensupları da eğitim hizmetlerini kendi dinlerine mensup varlıklı ve cemaatine hizmet etme duygusuna sahip kişilerce yürütülmüştür.

Yabancı devlet ve kuruluşlarının eğitim kurumları açmalarına da müsaade edilmiştir. Tanzimat Dönemi (1839-1876), II. Abdülhamit Dönemi (1876-1908) ve II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1920) genelde bu çizgiye devam ettirirler. Bu çizgi içerisinde "Osmanlılık bilinci" eğitimi 1912 Balkan bozgununa kadar sürer, bu tarihten sonra yerini Ziya Gökalp'in açtığı çığırda millî eğitime bırakır (N.SAKAOĞLU 1991; M.HESAPÇIOĞLU 1994a; M. HESAP-ÇIOĞLU 1994 b).

2.Günümüzde Eğitim Ekonomisi'nde "Eğitim"

Kamu maliyesi ve eğitim ekonomisi, "eğitim" bir sosyal hizmet, bir sosyal mal olarak kabul eder. O türde bir sosyal mal ki, bu sosyal malın okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar çeşitli unsurları vardır. Böylece ilköğretim salt sosyal mal iken yüksek öğretim hem sosyal yanı hem de özel yanı olan karma bir

* Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı

** Marmara Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı Öğrencisi.

malıdır. Böylece bugünkü kamu maliyesi ve eğitim ekonomisinde bu eğitim malının salt sosyal ya da karma mal oluşuna göre finansman alması değişmektedir.

3. Eğitim Malının Finansmanı

Bu eğitim malı, bir salt sosyal mal ise finansmanı vergiler yoluyla olurken, bir karma mal olarak eğitim malının finansmanında ise tüketiciler bu malın "özel kısmı" kadar olan bölümünün finansmanına katılırlar.

Tüm ülkelerde eğitim harcamaları 1960'dan sonra millî gelirden daha hızlı artmıştır. Fakat 1980'lerden itibaren bu oluşum değişmiştir. 1980'lerden itibaren eğitim harcamaları artışı millî gelir artışından daha düşük gerçekleşmiştir. Diğer yandan yüksek öğretime doğru da birim maliyetin daha pahalı olduğunu görüyoruz. İlköğretimde birim maliyet 1 olarak alındığında, eğitim maliyeti diğer öğretim düzeylerine göre şöyledir:

gelişmekte olan ülkeler: ilköğretim=1, ortaöğretim=4, yükseköğretim=16.

gelişmiş ülkelerde: ilköğretim=1, ortaöğretim=3, yükseköğretim=4 (İ.TATLIOĞLU 1990.s.27).

Böylece eğitime ayrılan kamu kaynakları maximum bir limite ulaşmıştır. Bu olgu eğitim finansmanında alternatif finansman modellerini gündeme getirmiştir (N.TUBAL 1995,s.291-303).

4. Eğitimde Finansman Biçimleri

İlköğretimden yükseköğretime kadar eğitimin salt sosyal mal oluşundan erdemli ve karma mal oluşuna göre, genelde finansman alması değişiktir. Bu finansman alması şunlardır:

4.1.Doğrudan Finansman: Burada eğitim salt sosyal mal sayılmakta ve doğrudan sosyal harcamaların tümünün devletçe sağlanan vergilerle karşılanacağı kabul edilmektedir. Burada eğitimin örgütlenmesini devlet üstlenmiştir.

4.2.Kısmî Finansman: Burada söz konusu eğitim bir karma mal olarak görülmekte ve doğrudan sosyal harcamaların bir kısmı ya da tamamı fiyatlandırılarak harç ve resimlerin öğrencilerden alınması yoluna gidilmiştir.

4.3.Dolaylı Finansman: Burada da eğitim karma mal olarak görülmektedir. Eğitimi devlet ya da özel kesim örgütleyebilir. Devlet öğrencilere kuponlarla kredi ya da hibeler biçiminde satın alma gücü transfer eder. Öğrenci de bu kuponlarla eğitim kurumuna başvurur (G.AKALIN 1980, s.96).

Dolaylı Finansman ya da Kupon Yenitiminin Lehinde Görüşler

ailelere okul seçiminde tercih hakkı ve serbestlik.

. eğitim kurumları tercihlere karşı daha duyarlı.

rekabet nedeniyle eğitim kurumlarının etkinliğinin artması.

fırsat eşitsizliğini giderme (herkese tercih ettiği okulun değeri bir kupon verme yolu ile).

Dolaylı Finansman ya da Kupon Yönetiminin Dezavantajları

kamunun eğitim harcamalarını arttırır (herkese aynı değerde kupon verilirse, varlıklı aileler avantajlı çıkar).

.ailelerin okulların reklamları yolu ile yanlış tercih yapmaları ihtimali, .tekel okul olması durumunda tercih yapılamaması.

.uzak bölgelerdeki okulların tercih edilmesi durumunda masrafları kimin karşılayacağı sorunu.

Kupon sisteminin amacı, eğitim kurumlarında bürokratların rolünü azaltarak, aile ve öğrencilere daha fazla tercih hakkı tanımadır (MHESAPÇIOĞLU 1991, s.157-169).

4.4.Serbest Piyasa Modeli'ne Göre Finansman: Burada eğitim salt bir özel mal olarak algılanmaktadır. Böyle bir özel malın tüketimi esnasında hangi özel kişi fayda sağlıyorsa bu malın finansmanına doğrudan katılmalıdır. Böylece satın alınacak eğitim malı ve bu eğitimi alacak kişiler piyasa mekanizması tarafından en iyi şekilde belirlenecektir,

4.5.Borçlanma Yöntemi: Yöntem özellikle şu andaki uygulandığı haliyle yükseköğretimin finansmanı için söz konusudur. Yöntem bugün 30'dan fazla ülkede uygulanmaktadır. Üniversite öğrencilerinin finansmanı içinde borçlanmanın payı ABD'de %60, İsveç'de %94 gibi düzeylere ulaşmıştır.

Genel hatlarıyla borçlanma yöntemini şöyle ifade edebiliriz: Öğrenim gören öğrenciler mezuniyet sonrasında ödenmek üzere eğitim maliyetini kısmen ya da tamamen karşılamak için finansman kurumlarından borç alırlar. Bu finansman önerisinde yüksek öğretim konut ve dayanıklı tüketim gibi satın alınabilecek bir özel mal olarak telakki edilmektedir Burada yatırılan kredi kolaylıkları sayesinde fertlerin söz konusu mal satın alabilmeleri arzulan-maktadır. Amaç böylece eğitim sektöründe piyasayı etken kılmaktır. Devletin bu piyasada rolü öğrencilerin finansal piyasalardan borç almalarını sağlamak için garantör olmaktan başlar ve başka etkinliklere devam eder.

Borçlanma yöntemi tipleri:

(a)gelire bağlı borçlanma yöntemi, (gelecekte sağlanacak gelirin belli bir yüzdesi olarak açıklanan borç yükü ve en üst ödeme miktar ve süre sınırı şarta bağlanır),

(b)vergiye bağlı borçlanma yöntemi (ödeme vergiye bağlı olarak) (İ.TATLIOĞLU 1990, s.84-142).

5. Türkiye'de Kamu Eğitim Finansmanına Destek ve Alternatif Olarak Özel Okullar

Bu konu ařařıdaki çerçevede incelenecektir.

6. Türkiye'de Özel Okulların Geçmiři

Türk eğitim tarihi hakkında elemanter bir bilgi, özel okulların sadece günümüzün bir eğitim sorunu olmadığını göstermektedir.

Özel okul açma ile ilgili ilk düzenlemeye Tanzimat döneminde (1839-1876) rastlıyoruz. Bu dönemde 1856 tarihli Islahat Fermanı ve 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi Türk olsun olmasın Osmanlı tebaasının ve yabancıların özel okul açma işini düzenlemiştir.

Mamafih tazimattan önce ramların, Ermenilerin, Yahudilerin ve yabancıların bazı okulları vardı Özellikle yabancı kişilerin ve kurumların Osmanlı ülkesinde okul açmaları Fransa'ya tanınan ve kapitülasyon denen ekonomik, ticari ve kültürel ayrıcalıklarla -1525 yıllarında- başlar (Y.AKYÜZ 1989, 194-198).

Özel okul açma işi Mutlakiyet Döneminde de (1878-1908) devletin yönetim ve denetimi altında serbest bırakılmış ve büyük bir gelişme göstermişti (Y.AKYÜZ 1989, s.265-273). Aynı gelişme Meşrutiyet Döneminde de (1908-1918) hızlanarak sürmüştür (Y.AKYÜZ 1989, s.305-306). Kurtuluş Savaşı döneminde (1919-1922) bu azınlık ve yabancı okulları Mutlakiyet Döneminden beri sürdürdükleri zararlı faaliyetlerine devam ederler.

Lozan Antlaşmasıyla girilen Cumhuriyet Döneminde, bu antlaşmayla gerek azınlıkların gerekse yabancıların kültürel hakları korunmuştur. Fakat bu haklar 1926'da çıkarılan bir genelge ile sıkı denetim altına alınmıştır. Türklerin özel okul açmaları ise 1965'de çıkarılan 625 sayılı yasa ile ve bunun yeni biçimi olan 1984 tarihli 3035 sayılı yasa ile düzenlenmiştir (Y.AKYÜZ 1989, s.415-418).

Burada řu soruya bir cevap aramamız gerekmektedir. Acaba bir ülkede özel okul açma politikasını belirleyen faktörler nelerdir? Bu soruyu cevaplayabilmek için önce, bir ülkede eğitim politikasının oluşumunu belirleyen faktörlere bakmamız gerekmektedir.

7. Eğitim Politisanının Genel Belirleyicileri

Yönetim açısından politika, bir üretim sisteminin çalışanlarına işlerin yürütülmesinde yol göstericilik eden bir genel hareket plânıdır. Eğitim sistemi açısından olaya bakıldığında eğitim politikası, eğitim üretim sisteminin çalışanlarına işlerin yürütülmesinde yol göstericilik eden bir genel hareket plânıdır. Böyle bir plân, ilgili üretim sistemi içinde uygulanacak eğitim düzenlemelerine ilişkin bir genel yaklaşımı, bir genel konsepti içerir. Türkiye'de eğitime ilişkin olarak makro düzeyde, yani ülke genelinde bir genel eğitim yaklaşımını belirleyen büyüklükler nelerdir, diye baktığımızda sırası ile řu belirleyicileri tespit edebiliyoruz.

(1)ülkemizde anayasa ve onun genel çerçevesi.

(2)kalkınma plânları.

(3)iktidara gelen siyasî partilerin programları.

- (4)ülkümüzde zaman zaman toplanan eğitim şûraları.
- (5)ulusal/uluslararası düzeyde yapılan eğitim toplantılarının dokümanları.
- (6)Türkiye'nin AT'ye girme niteyi ve AT'nin genel felsefesi.

Şimdi sırasıyla bu faktörlerin eğitim politikalarını şekillendirmedeki rollerine kısaca değinelim (MEB Brifingi 1990, s.3).

(1) *1982 Anayasası*. Anayasa bir ülkenin eğitim politikasının oluşumunda belirleyici olarak 1. sırada yer alır. 1982 anayasası, laik, sosyal devlet, hürriyetçi, sosyal adaletçi, karma ekonomi düzenine taraftar bir devlet ve sosyal düzeni benimsemiştir. Ülkemizin eğitim düzeni de bu genel çerçevede şekillenir (Md. 24,42,62,130,131,132).

(2)*kalkınma plânları*. Anayasada ifadesini bulan soyut normlar kalkınma plânları aracılığı ile somuta dönüştürülür, uygulamaya aktarılmaya çalışılır. Şimdiye kadar ülkemizde 7 adet kalkınma plânı hazırlanmış olup, her bir plân mevcut anayasal çerçevede diğer politika belirleyicileri ile birleşerek eğitim politikasına yeni bir şekil vermeye çalışmıştır.

(3)*İktidara gelen siyasi partilerin programları*. Bir hükümet programı, o hükümetin işbaşında kaldığı sürece yapmayı tasarladıklarını içeren bir belgedir. İktidara gelen bir hükümet mevcut anayasal çerçeve içinde kalkınma plânları aracılığı ile eğitim politikasını etkiler.

(4)*ülkümüzde zaman zaman toplanan eğitim şûraları*. Eğitim mevcuatımıza göre ülkemizde belli aralıklarla eğitim şûraları toplanmaktadır. Her bir şûra, eğitim sistemindeki önemli bir konuyu gündemine almakta ve konuda geniş bir katılıma imkân vermektedir. Şûranın bu geniş katılımı dolayısıyla ilgili gündem maddesi konusunda yeni politika önerileri oluşturulabilmektedir'. Şûra kararları millî eğitim bakanının onayıyla yürürlüğe girmektedir.

(5)*Ulusal I uluslararası düzeyde yapılan eğitim toplantılarının dokümanları*. Bu dokümanlar da eğitim politikasına yansıyan doğurganlar içerirler.

(6)Ülkemiz eğitim politikası tam olarak üyesi olmak istediğimiz ve bunun için 1987 yılında başvurusunu yaptığı *Avrupa Topluluğu yaşam felsefesi ve genel ideallerince* de etkilenir. Son yıllarda bu istikametteki endişelerden dolayı eğitim sistemine yeni yön verme çabalarının arttığı bir gerçektir.

Ülkemizde eğitim politikasının oluşumunu belirleyen bu faktörler, bu politikanın bir boyutu olan özel öğretime izin verme ve bu alt politikayı da belirlerler.

Genel olarak ülkemizde özel öğretim kurumu dendiğinde şu kurumlar anlaşılır: T.C. uyruklu gerçek kişiler, özel hukuk tüzel kişileri ya da özel hukuk hükümlerine göre yönetilen tüzel kişiler tarafından açılan okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim kurumları ve bu düzeyde haberleşme ile öğretim yapan kuruluşlar, çeşitli kurslar, dershaneler, öğrenci etüt-egitim merkezleri ve benzeri kurumlar⁹.

Belirtilen anlamda Cumhuriyet Döneminde de özel öğretim kurumları açılması konusu Şubat 1962'de toplanan VII. Millî Eğitim Şûrası'nın gündem maddelerinden birini oluşturur. Konu şûrada tartışılır ve özel okullar açılması tasvip görerek 1965 yılında da gereken yasal düzenleme yapılır. Adı geçen şûrada özel okullar lehine ileri sürülen gerçekler, özet olarak, devletin her düzeyde mevcut eğitim talebini doyuracak arz imkânlarını tesis etmedeki yetersizliğidir. Özellikle okulöncesi eğitimde ve ilköğretimde özel okul açma izni verilmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ilköğretimle ilgili maddesi ile çelişir gibi gözükmektedir.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu:

<u>Kanun No</u>	<u>Tarih</u>
625	8.6.1975
2843	16.6.1983
3039	11.7.1984
3236	5.11.1985
254 (KHK)	27.2.1986

Bu beynamede (md. 24) "Herkesin eğitilme hakkı vardır. Eğitim parasızdır; hiç değilse ilk ve temel eğitim evrelerinde böyle olmalıdır. İlköğretim zorunludur", denmektedir. 625 sayılı kanunun bu çelişkiyi "*Bu kurumlar, faaliyetlerini sadece kazanç sağlamak için düzenleyemezler*" demekle aşmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Yine 1982 anayasası özel öğretime imkân tanımış ve 5. Beş Yıllık Kalkınma Plânından itibaren bu politika plânlarımızda da teşvik görmüştür. İçinde bulunduğumuz zamanını siyasî konjüktürü de bu politikayı desteklemektedir. Bugün ülkemizde uygulanmaya çalışılan ekonomik modelin temel kavramları, özel teşebbüs, serbest rekabet, kârlılık, yerinden yönetim, birim sorumluluk, yönetime katılma ve ücret gibi kavramlardır.

1991-1995 öğretim yılı rakamlarına göre, kanunun okullaşma oranları cinsinden arzede-bildiği eğitim imkânları Çizelge 1'de gösterilmektedir.

Çizelge 1: Millî Eğitim Bakanlığının 1994-1995 Yılı Rakamları.

Öğrenim Düzeyi	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okullaşma Oranı
Okulöncesi	6.472	201.652	9.464	7.3
İlkokul	48.658	6.985.059	232.607	97.1
Ortaokul	8.947	2.666.013	62.068	68.7
Lise Toplamı	4.981	2.124.298	130.505	48.2
Genel Lise	2.357	1.226.519	65.805	27.2
Meslekî ve Teknik Lise	2.624	897.779	64.700	21.0

Toplam	69.058	11.977.022	434.644	
Yaygın Eğitim	5.037	961.148	34.611	
Yüksek Öğretim	1.105	1.337.111	49.195	26,1*
Genel Toplam	75.200	14.275.281	518.450	

Kaynak: MEB, Millî Eğitimle İlgili Bilgiler, (MEB APKB),
Ankara 1995, s.1. ^s:örgün öğretim: %12,2

Çizelge 2'de de çeşitli yıllar itibariyle konsolide bütçe içindeki MEB bütçesi rakamları ve oranları göstermektedir.

Çizelge 2: Eğitim İçin Ayrılan Bütçe Ödeneklerinin Yıllara Göre Değişimi.

YIL	MEB	OdeneKleri		Milyar (TL)		Toplam Eğitim Yüksek Öğretim Bütçesi			Doviz Kuru TL/ABD\$	Kişi Başına Toplam Eğitim Harcamaları	
		(Cari Fiyatlarla)	Yüksek Öğretim	Toplam	Butçe Payı %	GSMH Payı %	Top. Eğt. But. İç. Payı %	Top. But. İç. payı %		GSMH Payı %	ABD \$
1975	14.5	3.5	18.0	17.0	2.67	19.4	3.3	0.52	15.0	30	0.57
1976	21.7	4.6	26.3	17.3	3.09	17.5	3.0	0.54	16.5	39	0.68
1980	88.3	29.3	117.6	16.1	2.21	24.9	4.0	0.55	89.3	30	0.40
1981	147.3	46.5	193.8	12.9	2.42	24.0	3.1	0.58	132.3	32	0.46
1982	187.2	54.8	242.0	13.8	2.25	22.6	3.1	0.51	184.9	28	0.44
1983	287.7	95.5	383.2	15.2	2.73	24.9	3.8	0.68	280.0	29	0.53
1984	341.6	118.2	459.8	14.2	2.02	25.7	3.7	0.52	442.5	21	0.43
1985	466.0	150.1	616.1	12.3	1.72	24.4	3.0	0.42	574.0	21	0.39
1986	618.5	221.1	839.6	11.6	1.59	26.3	3.0	0.42	755.9	21	0.38
1987	928.6	322.0	1.250.6	11.3	1.63	25.7	2.9	0.42	1018.4	23	0.39
1988	1.794.4	614.5	2.411.9	11.6	1.84	25.5	2.9	0.47	1813.0	25	0.42
1989	2.967.1	1.050.7	4.017.9	12.2	1.72	26.2	3.2	0.45	2311.4	32	0.42
1990	8.506.5	2.205.4	11.011.9	17.1	2.80	22.8	3.9	0.56	2927.1	67	0.76
1991	13.850.2	4.291.2	18.141.4	17.9	2.92	23.7	4.2	0.69	5074.8	62	0.78
1992	30.3637.2	8.996.7	39.353.9	18.9	3.67	22.9	4.3	0.84	8555.9	79	1.06
1993	57.546.4	16.659.5	74.205.9	22.0	4.01	22.5	4.1	0.90	10.860.0	114	1.24
1994	93.911.4	31.182.8	125.094.2	15.2	4.3	33.2	3.8	1.07			
1995	135.572.4	45.232.7	180.805.1	13.4	4.1	33.3	3.3	1.04			

Kaynak: (a) TÜSİAD 1994, s,199,Tablo 22;

(b) 1994 ve 1995 yıllan verileri: MEB 1994.

Eğitim için ayrılan malî kaynaklar 1990-1993 dönemi hariç gerilemektedir. Diğer yandan öğrenci sayısı da yıllık olarak %3,5 oranında artmaktadır. Eğitimdeki bu finansman düzeyi *kritik bir noktaya* doğru gerilemektedir. Bu

kritik nokta Dünya Bankası verilerine göre aynı gelir düzeyi ülkelerin eğitim harcamaları ortalamalarıdır.

Çizelgede 3'de ülkemizde yaratılan toplam eğitim kapasitesi içinde özel kesimin payını göstermektedir. Soruna hem okul, hem de öğrenci açısından bakılabilir.

Çizelge 3: Özel Eğitimin Tür ve Kademelerindeki Oranı.

Eğitim Kademesi	Toplam		Özel Öğretim			Toplam İçindeki Oranı	
	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci	Öğretmen
Okulöncesi	201.652	9.464	313	7.540	554	3.7	5.8
İlkokul	6.985.059	232.607	247	48.931	2.863	0.7	1.2
Ortaokul	2.666.013	62.068	290	61.068	57	2.3	0.1
Lise Top.	2.124.298	130.505	303	48.509	6.754	2.3	5.1
Gen.Lis.	1.226.519	65.805	285	46.606	6.619	3.8	10.0
M.Tek.L.	897.779	64.700	18	1.903	135	0.2	0.2
TOPLAM	11.977.022	434.644	1.153	166.048	10.228	1.4	2.3

Çizelge 3 un verilerinden anlaşıldığı gibi, özel okulların eğitim sistemimiz içindeki kapasite yaratma gayretlerine katkısı sayısal olarak son derece sınırlıdır. Özel okullar, bu örgün eğitimdeki faaliyetleri yanında yaygın eğitimde de faaliyette bulunmaktadır. Bunlar, özel dershaneler, özel kurslar, motorlu taşıt sürücüler kursları, özel öğrenci etüt eğitim merkezleri faaliyetleridir. Sanayiye kaliteli eleman yetiştirme ve ekonomik kalkınmaya katkı açısından bu kurslar arasında önem arz eden ise "özel kurslar"dır. Bir fikir vermek amacıyla özel kurslar olarak 1989-1990 öğretim yılında şunlar düzenlenmiştir: 114 bilgisayar kursu, 208 yabancı dil kursu, 129 daktilo kursu, 12 radyo-televizyon kursu, 113 bale, müzik, resim, stilistik, modelistik, estetik, bıçki dikiş, konfeksiyon, mankenlik, zarafet, çiçekçilik, fotoğrafçılık ve el sanatları kursu, 3 rehberlik ve çocuk gelişimi kursu, 1 helikopter pilotu yetiştirme kursu. Bu kurslarda bulunan öğrenci sayısı 35.160'dır. Ülke genelindeki toplam yaygın eğitim faaliyetleri içinde bu kurslarını yarattığı kapasite açısından oranına bakıldığında, bu oranın %24 gibi önemli bir düzeyde olduğunu görüyoruz (A.AKYOL 1989, S.40-41).

İlişikteki Çizelge 4'de seçilmiş kimi ülkelerde eğitimin nasıl finanse edildiği gösterilmektedir.

Çizelge 4: Bazı Ülkelerde Eğitim Finansmanı

	Okulöncesi Eğitim	İlkokul	Ortaokul	Genel Lise	Meslekî Teknik L.	Yükseköğretim
F.Almanya	Karma finansman	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız
USA	parasız	parasız	parasız	parasız	paralı	paralı
Avusturya	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız
Belçika	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız
Fransa	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız
Hollanda	parasız	parasız	parasız	parasız	parasız	öğrenci katkılı finansman
İngiltere	parasız	parasız	parasız	parasız		paralı
İsviçre	parasız	parasız	parasız	paralı	parasız	parasız
Japonya	parasız	parasız	parasız	paralı		paralı

Kaynak:MEB 1968

8. Türkiye'de Okulların Özel Sektörce Açılması

Eğitim sağlıklı bir toplumun ve kalkınmanın esasıdır. Toplumların gelişmesinde en önemli unsurlardan biri, iyi eğitim görmüş insanlar yetiştirmektir. Son yıllarda kalkınmada hamle yapmış ülkelerin incelenmesinde bu gerçek açıklıkla görülmektedir. Gelişmiş ülkeler, en büyük yatırımlarını ve araştırmalarını eğitim üzerine yapmaya başlamışlardır. Çağımızda eğitim, bir insanın her yönüyle hayata hazırlanmasını kapsayan çok yönlü, titizlikle yürütülmesi gereken ve maliyeti yüksek olan bir çalışma olarak kabul edilmektedir. Oldukça dinamik ve sosyal bir yapıya sahip olan ülkemizde, hızlı nüfus artışı kırsal kesimden büyük kentlere olan göçle, okula gitme eğiliminin yükselmesi, sanayileşme gibi gelişmeler eğitim hizmetlerine olan talebi hem nicelik hem de nitelik olarak artırmaktadır (İTO, 1992, s.8).

Her devlet duyduğu ihtiyaçlara cevap verecek bir eğitim sistemi tipi geliştirmiştir (Cromer-Browne 1982, s. 11). Günümüzde devletler, önemli eğitim veren ve bütçesine önemli katkılar sağlayan özel okulların çalışmalarını desteklemekte ve bu özel sektörün gelişmesi için ciddi teşvikler vermektedir. Orta öğretime devam eden öğrencilerin Almanya'da %5'i, Fransa'da %24'ü, Hollanda'da %70'i ve Türkiye'de ise %1.4'ü özel okullara gitmektedir (D.UÇAR 1994, s.5).

Eğitim sistemi bir bütündür. Sistemin herhangi bir kademesinde gerçekleştirilmek istenilen amaçlarla, önceki kademedeki gerçekleştirilen amaçlar arasında sıkı bağlar vardır. Bir zincirin halkalarına benzetebileceğimiz eğitim sistemimizde anaokulu ve ilköğretim okulları bu halkaların ilki ve temel olanıdır. Özellikle, 6-14 yaş grubunu kapsayan ilköğretim, diğer eğitim basamaklarına temel oluşturduğu gibi, toplumun sadece eğitim sistemini değil, öteki sistemleri de olumlu ya da olumsuz etkiler (M.TEZCAN 1993; A.K KENDİRCİ 1994).

9. Devletin Özel Öğretime Bakışı

9.1. Yönetmelikler

1-1.3.1980 tarihinde özel Türk ve yabancı okulların hazırlık sınıflarına, hazırlık sınıfı olmayanların temel eğitim II. kademe (ortaokul) birinci sınıflarına alınacak öğrenciler giriş ve yerleştirme imtihanları ile ilgili yönetmelik.

2-8.4.1985 tarihinde Özel Eğitim Merkezi Tip Yönetmeliği.

3-10.5.1985 tarihinde Özel Eğitim Kurumlarına Yapılacak Yardım Yönetmeliği.

4-4.6.1988 tarihinde Özel Öğretim Kurumları Öğrenci Tespit ve Tahsil Yönetmeliği.

5-3.4.1991 tarihinde Özel Eğitim Kurumlarında Ücretsiz Okuyacak Öğrenciler hakkında yönetmelik.

9.2. Yönergeler

1- Özel Öğretim Kurumlarına Ait Standartlar Yönergesi.

2- Özel Öğretim Kurumları'nda Görevlendirilen Personelin Stajyerlik İşlemleri İle Sicil ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönerge.

3- Öğrencileri Yetiştirme ve İmtihanlara Hazırlama Kursları Yönergesi.

Bu yönergeler ve yönetmelikleri takiben özel öğretim durumlarında olumlu ilerlemeler oldu. 1987 yılında motorlu taşıt sürücüleri kurslarının devreye girmesi ile hacmi büyüyen Özel Öğretim Kurumları 1990 yılında daire başkanlığından genel müdürlük seviyesine geldi (Kendirici 1994, s.63).

9.3. Kanun ve Mevzuat Değişiklikleri

Özel öğretim kurumları 1965 tarihli 625 sayılı kanun hükümlerine göre açılmaktadır. 1985 yılına kadar bu kanunda 18.6.1983 tarihli 2843, 7.S.1984 tarihli 3035 sayılı kanunla bazı değişiklikler yapılmıştır. 1985 yılından itibaren yürürlüğe giren bazı mevzuat ve mevzuatla getirilen yenilikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1-9.11.1985 tarihli 3236 sayılı kanunla yalnız yabancı uyruklu öğrencilerin devam edebileceği milletlerarası kurumların yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler tarafından, doğrudan ya da Türk vatandaşlarıyla ortaklık yolu ile 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde açılmasına imkân sağlamıştır.

2-2.6.1988 tarihli 326 sayılı kanun hükmünde kararname ile kurumların öğrenci ücretlerinde serbestliğin sağlanmasında önemli bir merhale kat edilmiştir. Öğrenci ücretlerinin tespit ve tahsili ile ilgili olarak 5.1.1985, 24.4.1986, 4.6.1988, 30.5.1989, 1.5.1990 tarihlerinde çıkarılan yönetmeliklerle öğrenci ücretlerinin tespitinde tamamen ekonomik prensipler çerçevesinde serbestlik sağlanmıştır.

3-Özel Öğretim Kurumlarının açılış işleyiş yönetim ve eğitim öğretim bakımından tâbi olacakları esasları belirleyen yönetmelik ilk defa 23.6.1985 yılında çıkarılmış, bu yönetmelik 7.9.1991 tarihinde değiştirilmiştir. 1965 tarihli 625 sayılı kanunun hükmüne rağmen 1985 yılına kadar çıkarılmayan bu yönetmelik özel öğretim kurumlarına yeni ufukların açılmasına sebep olmuştur. Yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle 18.6.1989 tarihli 3035 sayılı kanunla yabancı okulların gelişmeleri için kaldırılan engel uygulamaya geçirilmiştir. Böylece yabancılar tarafından açılmış bulunan belli özel okulların belli esaslar dahilinde kapasitelerini arttırabilmeleri, bina yapabilmeleri sağlanmıştır. Bu kurumların Türk millî eğitiminin amaçları doğrultusunda faaliyet gösteren kurumlar olması için büyük bir adım atılmıştır. Bugün her ne kadar tasnif sırasında Türk, yabancı ya da azınlık ifadeleri kullanılırsa da eğitim hizmetlerinin niteliği ve genişleme imkânları yönünde diğer özel okullara göre önlerinde bir engel kalmamıştır.

4- Özel öğretim kurumlarının bina ve donatımı ile ilgili standartların tespiti okullar da dahil olmak üzere 1985 yılından sonra yapılan ilk uygulamadır. Standartın bir medeniyet ve kültür seviyesini ifade ettiği dikkate alınarak kurumların arsa ve binalarıyla ilgili standartlarla, binada bulunması gereken bölümler, eğitim-öğretim ya da diğer kullanılacak araç-gereç tespit edilmiştir. Böylece özel kurumu açacakların eline gerek mimarî gerekse donatım açısından önemli bir doküman verilmiştir.

10. Kalkınma Plânlarında Özel Öğretim

Kalkınma plânları, her yönüyle temel prensipleri getirmesi sebebiyle devletin sektörlere bakış açısını belirlemede, plân döneminde yapılması gerekenlerle ilgili temel esasları ortaya koymaktadır Kalkınma plânlarının incelenmesi ile devletin konuya olan yaklaşımını da tespit etmek mümkün olmaktadır.

Birinci kalkınma plânından itibaren inceleme yapıldığında devletin her dönemde eğitime büyük önem verdiğini görmekteyiz. İlk defa İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda özel okullarla ilgili hükümlere yer verilmiştir.

1968-1972 dönemini kapsayan 2. Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda özel okullar ek kapasite oluşturan birer kurum olarak görülmektedir. Ancak plânlarda özel okullarla ilgili olarak bazı endişelere de yer verilmektedir. Özel okulların düşük nitelikte hizmet verdikleri için kamu eğitim kurumlarının da niteliğini ve kalitesini düşüreceğinden endişe edilmektedir. Bir başka ifadeyle özel okulların resmî okullar için "kötü örnek" olacağından dolayı iyi gözle bakılmamaktadır. Özel okulların teşvik edilmesi hususunda net bir ifadeye bu plânda rastlanmamaktadır.

1973-1977 dönemine ait olan 3. Beş Yıllık Kalkınma Plânında ise sadece özel ana okullarından bahsedilmektedir. Plânda okulöncesi eğitimde özel sektörün teşvik edilmesi prensip olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bir önceki dönemde anaokulu açılması konusunda özel kesimde gelişmeler olduğundan bahsedilmektedir.

1979-1983 dönemine ait 4. Beş Yıllık Kalkınma Plânında okulları eleştiren ifadelerin yer aldığı görülmektedir. "Özel eğitim kurumları ve özel dershanelerde

meydana gelen artış 3. plân döneminde eğitimin dengeli ve verimli bir biçimde yaygınlaştırılmadığının 'kanıtı olarak gösterilmektedir.

1985-1989 dönemini kapsayan 5. Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda özel okullarla ilgili olarak somut ifadeler yer almaktadır. Plânda özel okulların teşvik edileceği belirtilerek, eğitimin kalitesinin, teftiş ve denetim mekanizmasının geliştirilmesi için gerekli düzenlemeler karara bağlanmıştır. Özel okullardaki gelişmeler de bu tarihten itibaren başlamış, Cumhuriyet döneminde ilk defa özel öğretim kurumlarının teşvik edilmesi gündeme gelmiştir.

1990-1994 dönemine ait 6. Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda özel kesimin okul açmasının teşvik edilmesine devam edileceğine yer verilmektedir. Bu plânın en önemli özelliği özel okulların eğitimi geliştirecek birer kurum olarak görülmesidir. Bu sebeple plânda eğitim metot ve teknolojilerin geliştirilmesinde bu kesimden faydalanılmasının gereğinin belirtilmesi ayrı bir önem arz etmektedir.

Görüldüğü gibi 1968'li yıllarda özel okullar düşük nitelikte hizmet sağlayan ve kamu eğitim kurumlarının niteliğini düşüren müesseseler olarak görülmekte iken. 1985'ten sonra alınan tedbirlerle bugün özel okullar örnek alman kurum olmuşlardır. Özel okullara devletin bakışı değişmiştir. Özel okullar hizmet sağlamak ve resmî eğitim kurumlarına çeşitli konularda önderlik yapmak için birbirleriyle yarışan müesseseler haline almıştır.

10.1. Kalkınma Plânlarının Özel Kesimdeki Uygulama Araçları

Özel kesim için kalkınma plânları yol gösterici olma niteliği taşımaktadır. Devletin özel girişime etkisi, kalkınma plânları ile yeni bir nitelik kazanmıştır. Getirilen sınırlandırma iki aşamada meydana gelmektedir. Birinci aşamada sınırlandırmaları "kamu yararı" ve "**sosyal amaçlar**" gibi anayasal hedefler belirlemektedir.

İkinci aşamadaki sınırlandırmaları ise, plânın getirdiği kendine özgü tedbirler oluşturmaktadır. Bu tedbirleri "**teşvik ve yönlendirme politikası**" olarak adlandırabiliriz. Bunlar plânın yol gösterici olma niteliğine uygun bir uygulamadır. Teşvik tedbirleri, plânın özel kesimdeki en önemli hukukî araçlarıdır. Teşvik tedbirlerinin amacı, özel kesimin plânlar doğrultusunda çalışmalarını için sürekli hukukî mekanizmayı sağlamaktır.

Kalkınma plânlarında kamu hizmetindeki faaliyetlerin, kamu yararına yönelik olması esas olmaktadır. Bu nedenle, teşvik tedbirleri ile plân düzenlemeleri doğrultusunda faaliyette bulunmayan kabul eden özel girişim, bir bakıma devletin ödevini yerine getirmesini kolaylaştırmaktadır. Bazı görevler üstlenerek kamu hizmeti görevini gerçekleştirmektedir (M.HESAPÇIOĞLU 1989, ss.165-166; M.HESAPÇIOĞLU 1994c, s.205-206).

10.1.1. Vergi Muafiyeti

625 Sayılı Kanun'un 2843 ve 3035 sayılı kanunlarla değişik **3.** maddesi ile özel okullara kalkınmada öncelikli yörelere beş yıl, diğer yerlere ise bir yıl vergi

muafiyeti sağlamıştır. Vergi kanunda yapılan değişikliklerle bu süreler, kalkınmada öncelikli yöreler için 10, diğer yerler için beş yıla çıkarılmıştır.

Ayrıca teşvikle ilgili mevzuatta yapılan değişikliklerle özel okul işletmeciliği teşvik kapsamına alınmış, düşük faizli kredilerden faydalanılmıştır. Vergi muafiyeti ile ilgili usul ve esaslar ise 193 sayılı kanuna 3239 sayılı kanunun 41.maddesiyle eklenen mükerrer 20.maddesiyle ve 522 sayılı kurumlar vergisi kanuna 3239 sayılı kanunun 74maddesiyle eklenen 15 numaralı bendinde tespit edilmiştir.

Öte yandan Eğitim Öğretim ve Araştırma Faaliyetlerinde kullanılan yatırım malı, ham 160 madde ve malzemeye 474 sayılı kanun ve program kararnamesi gereğince gümrük muafiyeti uygulanmaktadır.

Bunun yanında 29S2 sayılı Konut İnşaatında ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harç istisna ve Muafıkları Tanınması Hakkında Kanun'un uygulanması ile ilgili tebliğin (11-61 maddesinde belirtildiğine göre kütüphane, spor tesisleri, dini hizmetlerin ifasına mahsus ve umuma açık ibadethane inşa edilmesi ve bunlar için arazi ya da arsa tedariki vergi, resim ve harçtan istisna tutulmuştur. Kamu arazilerinin özel okul açacaklara kiralanabilmesine imkân sağlanmıştır (MEB, Aralık 199:1. s 89)

10.1.1. Teşvik Tedbirleri

87/12016 sayılı 1987 Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve izlenmesine Dair Kararda Bakanlar Kurulu kararı ile değişiklik yapılarak özel önem taşıyan sektörlerle eğitim yatırımları ilave edilmiştir. Teşvik belgesi kapsamında yapılacak yatırımlara bu esaslarda belirtilen hükümler çerçevesinde 'Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu' kaynaklarından kredi temin edilmektedir. Söz konusu kredilerin faiz oranları:

- a)1. derecede kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda % 10,
- b)2. derecede kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda % 15.
- c) Öncelikli normal yörelerde yapılacak yatırımlarda %20,
- d) Normal yörelerde yapılacak yatırımlarda %25.
- e)Gelişmiş yörelerde yapılacak yardımlarda %30,

Kaynak Kullanım Destek Fonu kaynaklı krediler.. 2 yıl ödemeksizin toplanı 5 yılda 4 eşi: taksitle geri ödenmektedir. Faiz ödemeleri yılda bil defa dönem sonunda yapılmaktadır. Ancak, ödemesiz dönemde faiz tahakkuk etmektedir (MEB, Aralık 1993. s 89)

Yine ayrıca şu teşvikler uygulanmaktadır:

- Eğitim, öğretim ve araştırma faaliyetlerinde kullanılan yatırım ve işletme mallarına gümrük muafiyeti (Resmi Gazete, 20 Şubat 1993, s.92).

- Zihinsel ve bedensel özürllüler için yapılacak eğitim yatırımları, fon kaynaklı kredi yönünden 1. derecede kalkınmada öncelikli yöre şartlarına tâbidir. Ayrıca,

hazır olarak satın alınan ya da aynı sermaye olarak konulan bina, arsa ve arazilerin toplam değeri, yatırımın toplam sabit yatırım tutarının %20'sini aşamaz. Sadece arsa-arazi konulması halinde bu oran %10'nu aşamaz (Resmî Gazete, 20 Şubat 1993, s.131).

- İlkokul öncesi çocuklara yönelik kreş yatırımları müsteşarlığın uygun görüşüne istinaden Sağlık Bakanlığı'nca yayımlanacak tebliği esaslarına göre fon kaynaklı krediden yararlandırılabilir.

Tüm devlet bankalarınınca kullanılabilir olan bu kredi 1 yıl vadeli %10 faizli olup, ana para ve faiz vade sonunda defaten ödenecektir. Kredi miktarı da yatırımın %70'ini geçemez (Resmî Gazete, 20 Şubat 1993, s.13U).

Bakanlar Kurul 10 Mart 1995'den itibaren Bakanlar Kurulunun Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'ı gereğince (Resmî Gazete 13 Ocak 1995 ve değişiklik: Resmî Gazete 10 Mart 1995) "eğitim yatırımları" da özel önem taşıyan sektör yatırımları kapsamına alınmış (Resmî Gazete 10 Mart 1995, s.10, madde 1/c) ve ayrıca "eğitim, öğretim ve araştırma ihtiyaç ve faaliyetleri için, üniversite, akademi, yüksek okullarla, genel meslekî ve teknik öğretim ve eğitim kurumları, kamu araştırma kurumlarınınca faydalanılmak üzere, Yıllık Yatırım Programında yer alan veya uluslararası bir anlaşma gereğince uygulanan bir proje için gerekli yatırım ve işletme mallarının ithalinde Teşvik Belgesi aranmaksızın Gümrük Vergisi Muafiyeti ve Fon Muafiyeti Uygulanır. Ayrıca bu ithalat, 2/2/1984 tarih ve 2976 sayılı kanun gereğince her türlü fon ödemelerinden ve ithal teminatından muaf olarak yapılır" (Resmî Gazete 13 Ocak 1995, s.25, madde 8).

11. Özel Öğretim Kurumlarının Eğitime Katkıları

Ülkemizde faaliyette bulunan özel öğretim kurumları kendi çaplarında eğitimin kalitesini artırılmasında öncülük etmek, ekonomik yönden ele alındığında da rekabet müessesesinin gereği olarak en iyi hizmeti vermek mecburiyetindedirler. Bu yönde yapılan faaliyetlerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz (MEB, Aralık 1993, s.55).

1. Eğitim hizmetinin niteliği eğitim ortamını gereği gibi düzenlenmesine, ortamın eğitim teknolojisinin prensiplerine uygun araç-gereçle donatılmasına ve araç-gereçlerin uygun metot ve tekniklerle desteklenerek amaca uygun kullanılmasına bağlıdır. Özel öğretim kurumlarının birçoğunda hizmet bu çerçevede verilmeye çalışılmaktadır Bu anlamda:

a. Teknolojinin son ürünü bilgisayar eğitimin her kademesinde kullanılmakta bu maksatla yeni projeler üretilerek uygulamaya konmaktadır. Okullarında kurulu bulunan bilgisayar sistemini online olarak öğrencilerine bağlayan ve öğrencilerine evinden destek veren kurumlarımız mevcuttur.

b. Kurumlardaki laboratuvar ve uygulama derslikleri en modern araç-gereçlerle donatılmaktadır. Böylece belli alanlarda ilerlemek, araştırma ve inceleme yapmak isteyen öğrenciler için gerekli imkân ve ortam sağlanmaktadır

c Özel öğretim kurumları devlet eliyle hazırlanan mevzuat haricinde kendilerince hazırlanan ve ilgili mercilere onaylattıktan sonra uygulamaya konulan ikinci bir mevzuata tabidirler. Bu mevzuata "Kurum Yönetmeliği" denmektedir. Böylece bilhassa fiiliyatta karşılaştıkları güçlükleri ya da uygulamada metod, teknik ve yöntem bakımından getirmek istedikleri usul, esas ve kuralları kendileri tespit etmekte, uygulamakta ve gerekli hallerde değişiklik yapabilmektedirler. Bu uygulama kurumlara eğitim-öğretimi geliştirmeleri yönünden büyük imkân sağlamaktadır. Örnek olarak öğretimde ve ölçme-değerlendirmede, birliğin sağlanması hususu ele alınırsa, bu konu kurum yönetmeliği ile yeni esaslara bağlanabilmektedir. Kurulan zümre başkanlığı müessesesi öğretmenler arasındaki koordine ve işbirliğini sağlamaktadır.

3. Eğitimde rehberlik hizmetinin önemi ve gereği inkâr edilemez bir gerçektir. Özel öğretim kurumları bu sahada da öncülük yapmaktadır. Okullarda kurulu bulunan servisler mesleğe yöneltme yanında rehberliğin her alanında öğrencilere yardımcı olmaktadır.-

4. 625 sayılı kanunun 2843 sayılı kanunla değişik 3 maddesinin 3035 sayılı kanunla değişik 3. fıkrasında yer alan "Askerî okullar, din eğitim ve öğretimi yapan özel öğretim kurumdan ile emniyet teşkilâtına bağlı okulların aynı ya da benzeri özel öğretim kurumu açılmaması hükmü çerçevesinde resmî, benzeri olsun olmasın her türlü özel öğretim kurumunun açılması mümkündür.

Kanunun tanıdığı bu imkân çerçevesinde deneme programları uygulayan okulların açılması ve deneme sonucuna göre program geliştirmede öncülük etmesi imkânları mevcuttur. Bu sebeple kurumlardan gelen teklifler bu çerçevede değerlendirilmektedir. Böylece gerek diğer özel öğretim kurumları gerekse resmi öğretim kurumlarına öncülük yapılabilmektedir.

11.1. Özel Öğretim Kurumlarının Sosyal Yapı İçerisindeki Yeri

Özel öğretim kurumları belli bir ücret karşılığı hizmet veren kurumlardır.. Özel okullar geçmişte çoğunlukla ekonomik yönden belirli bir gelir seviyesine sahip olan kişilere hitap etmekteydi. Ancak günümüzde bu kural değişmiş, gelir yönünden her seviyedeki öğrenci ve bitap eder hale gelmiştir.

Günümüzde 76 ilin 40'unda 863 özel okul, 72 sinde 876 özel dersane. 59 unda 920 özel kurs ve 76 ilin tamamında 1055 özel motorlu taşıt sürücü kursu faaliyet göstermekte, bu durum büyük şehirlerde orta ve küçük yerleşim birimlerine ve ilçe merkezlerine doğru inmektedir.

Özel öğretim kurumlarının her kesimden insanımıza bitap etmesinin diğer bir sebebi de kurumlarda belli oranlarda öğrencinin ücretsiz öğrenim görmesini gerekli kılan hukuki düzenlemelerin bulunmasıdır. Günümüzde öğrenci sayısının:

özel okullarda vergi muafiyetinden faydalananlarda %5, vergi muafiyetinden faydalanmayanlarda %3,

özel dersanelerde %5.

özel kurslarda %2,

özel motorlu taşıt sürücü kurslarında %2 oranında ücretsiz öğrenci okutma yükümlülüğü vardır.

Konu istihdam açısından ele alınırsa yurt genelindeki özel öğretim kurumlarında yaklaşık 10.000 civarında öğretmen, uzman, usta öğretici, bir o kadar da memur hizmetli görev yapmaktadır, işsizliğin büyük problem olduğu günümüzde yaklaşık 70- 80.000 kişiye iş imkânı özel öğretim kurumlarınca sağlanmaktadır (MEB, Aralık 1993, s.89)

11.2. Ekonomik Yönden Özel Öğretim Kurumları

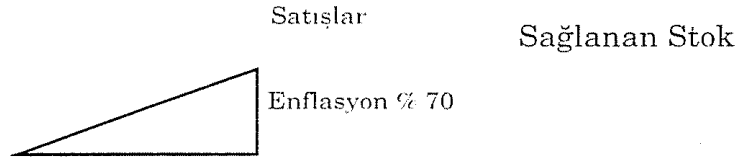
İstihdam imkânı yanında özel öğretim kurumlarının devletin bütçesine doğrudan ve dolaylı olarak katkıları olmaktadır. Dolaylı yönden devlet bütçesinden aldığı yük devletin *vermek* mecburiyetinde olduğu eğitim hizmetini gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Özel öğretim kurumlarından özel okul kurucularının yaptığı harcamaların genel bütçe içerisindeki payı ise %0.1, M.E.B. bütçesindeki payı ise % 0.9 oranındadır. Oranlar sadece yatırım harcamaları açısından ele alınırsa özel Okulların yatırım harcamaları yönünden genel bütçeye %2, M E.B. bütçesine de % 11.3 oranında katkısı olduğu, devletin üzerinden belirtilen oranda yükü aldığı görülmektedir (İTO, 1992. s. 14).

12. Özel Okulların Ekonomik Yapısı

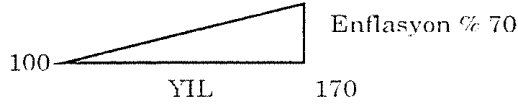
1- Sistem (Kural) Dışı İşleyiş: Devlet sanayide, ticaretle ve hizmet sektöründe paralı (bedel; karşılığı faaliyet gösterir. Özel sektör de para karşılığı faaliyet gösterdiğinden pazarda dengeli rekabet doğar. Oysa eğitimde devlet parasız, özel sektör paralı hizmet verdiği için alışılmadık dışında bir durum vardır ve özel sektör çok hassas bir konumdadır.

2. Yıllık enflasyon ne kadar yüksek olursa olsun yıl boyunca aylık periyodlar ve rakamlarla ifade edilirken, okul ücretleri esas olarak yılda bir kere ve toplam yıllık miktar olarak ifade edildiğinden çok yüksek görünmektedir.

3. Normal ekonomik faaliyetlerde enflasyona karşı korunma tedbirleri alınabilmektedir. Enflasyon artışları anında satışlara ya da ücretlere yansıtılabilmektedir.

Yukarıdaki örnekte çizgili kısım yıl içinde uygulanan satışlarla sağlanan korumalardır.

Özel okullarda bir yıl boyunca artış yapılmadığından etkilenme enflasyondan çok daha fazladır. Hesaplamalar bu ekstra etkinin, enflasyon oranının #30 daha fazlası olduğunu göstermektedir.

4. Sektörde çift vardiya yapmak, üretimi azaltarak fiyat indirmek, malzemenin kalitesini değiştirerek maliyet düşürmek gibi olanaklar yoktur.

5. Öğretmen arlaşımları haziran ayından yapılır.. Ancak öğrenci sayısı eylül ayında belli olur. Arlaşımlar yıllık yapıldığı için karlın küçültülemez (D.UÇAR, 1994. s.4).

13. Özel Okullar ve Başarı

Özel okullar, başarılı öğrenci yetiştirebildiği sürece varlıklarını sürdürebilmektedirler. Bu amaçla okullarda başarıyı arttırmak için İdarî Kurullar ya da Bilim Kurulları oluşturmuşlardır.

1. Bu okullar genellikle tam zamanlıdır.

2. En önemli katkılarından biri yabancı dil öğretebilmeleridir, Yabancı dile ilkokuldan başlanıp. 4. ve 5. sınıflarda 8-10 saat yabancı dil okutulmaktadır.

3. Bu okullarda öğrenci başarısı yüksektir. Deneyimli, nitelikli öğretmen ve yöneticiler bunda rol oynamaktadır.

4 Sınıflardaki öğrenci sayısı devlet okullarına oranla daha azdır.

5. Öğretim araç ve gereçleri, okul imkânları yine devlet, okullarına oranla daha fazladır. Spor salonları kitaplık, bilgisayarlar daha elverişlidir (M.TEZCAN 1993, S.32),

14. Özel Okullar ve Sorunlar

1. Bakanlıkça hazırlanan eğitim programlarını uygulamaktadırlar. Bu nedenle yenilik yaratamamaktadırlar (A.KUZUCU 1993. s.39).

2. Soyut bilgilere yer verilmektedir.

3. Ezbere dayılı eğitim mevcuttur.

4. Başarılı yönetici ve öğretmenleri devlet okullarından çekmekte bu durum devlet okullarında kalitenin azalmasına yol açmaktadır (N. ÖZDAYI 1991. s.65-66).

5. Ücretlerin fazlalığı öğrencilerin azalmasına yol açmaktadır.

6. 625 sayılı yasanın amacı özel okulların açıldığı yerler bakımından da gerçekleşmesidir. Bu okullar metropoliten merkezi ve gelişmiş yörelerde. Zaten buralarda bulunan devlet okulları nispeten kalitelidir (M.TEZCAN 1993, s.33).

15. Özel Okullarda Ücret Dağılımı

%5 kanunî ücretsiz öğrenci gideri, %8 KDV (Temmuz 1994'ten itibaren). %35 personel ücretlerinden çeşitli kesintiler (gelirin %70 personel ücretleri, personel ücretlerinin yaklaşık %50 si gelir SSK, konut, tasarruf ve benzeri kesintiler olduğuna göre tüm gelirlere yaklaşık %35 kesintiler toplamı olmaktadır), %2 Kurumlar vergisi ve gelir vergisi (%4 kâr sağlandığı düşünülürse toplam olarak gelirin %50si doğrudan devlete gitmektedir.).

16. Sonuç

Böylece aşağıdaki sonuçlar tespit edilebilir:

a) 5. Beş yıllık kalkınma döneminin başlangıcı 1985 yılıdır. Özel öğretim kurumlarına ilk defa bu plânla önem verilmiş, teşvik edilmesi karara bağlanmıştır.

b) Özel öğretim kurumlarıyla ilgili mevzuatın büyük bir çoğunluğu bu tarihten sonra hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.

c) 1985'den sonra yürürlüğe giren mevzuatla bürokrasinin özel öğretime bakışı teşvik edici ve yol gösterici olmuştur.

Kısaca devletin özel öğretime bakışı 1985 yılından itibaren değişmiş, değişen bakış açısına uygun olarak özel eğitimin gelişmesine fırsat ve imkân tanıyan düzenlemeler bu tarihten sonra başlamıştır. Bu da şunu göstermektedir:

Bir sektör bürokratik yönden desteklenirse kısa sürede gelişme göstermektedir. Anca* gerçek olan bir başka durum da özel öğretim kurumlarındaki gelişmenin ülkemiz için bu yük olmasına rağmen diğer ülkelerle kıyaslandığında bunun tatminkâr seviyede olmadığıdır.

KAYNAKLAR

AKALIN, G , Yüksek Öğretim Karma Malına Maliyet-Fayda Analizinin Uygulanması. A.Ü. SBF Yayınları. No:444), Ankara 1980,

AKYÜZ, Y., **Türk Eğitim Tarihi. (Başlangıçtan 1988'e Kadar)**, (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:160), Ankara 1989,

CROMER, J.F. ve GS Browne., **Çağdaş Eğitim**, Çeviren: A.Ferhan Oğuzkan. İstanbul: M.E. Basımevi, 1982,

HESPÇIOĞLU, M., **Eğitim Plânlaması ve Yönetim**, (M.Ü. Yayın No:472), İstanbul 1989,

HESAPÇIOĞLU, M., Eğitim Kuponları: Eğitim Finansmanında **Alternatif Bir Yaklaşım**'. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1991/3, s. 157-169,

HESAPÇIOĞLU, M.. "**Türkiye'de Eğitim Finansmanı-Marmara Üniversitesi Örneği** . **IGET 41. Dünya Öğretmen Eğitimi Kongresi'ne Sunulan Bildiri** (18-22 Temmuz 1994a. istanbul Türkiyer.

HESAPÇIOĞLU, M., Osmanlı Devleti'nda ve Günümüz **Türkiye'sinde** Eğitimin Finansmanı", **Millî Eğitim Vakfı Dergisi**, Temmuz-Ağustos-Eylül 1994b, Sayı:27. s.21-22

HESAPÇIOĞLU, M.. **İnsan Kaynakları Yönetimi ve Ekonomisi**, Beta, İstanbul 1991c.

KAZICI, Z... **İslamî ve Sosyal Açıdan Vakıflar**, (Marifet Yayınları:42), İstanbul 1985.

KENDİRCİ, A.Kadir , Özel Öğretim Kurumlarında 625 Sayılı Yasa İle Eğitim-Öğretimde Kalite ve **Standardizasyon**'. **Standart Dergisi**. 33S:Nisan 1994.

KUZUCU, Ahmet,, 'Özel Okulların Malî ve Hukukî Sorunları", **Özel Okulların Türk Eğitimine Katkıları**. **Antalya: Antalya Koleji Yayınları**, 29-31 Ocak 1993,

MEB. **Bazı Ülkelerin Eğitim Sistemi**. (XII, Millî Eğitim Şurası Çalışmaları), ME Basımevi, Ankara 1988,

MEB. **Millî Eğitim Bakanı Avni Akyol'un TBMM 1990 Yılı Bütçe Konuşması**, Ankara 18-19 Aralık 1989.

MEB, **Millî Eğitim Bakanlığı Brifingi**, Ankara Nisan 1990.

MEB Özel Öğretim Kurumları **Genel Müdürlüğü**. "Bakanlığımızın Denetim ve Gözetimi Altındaki Özel Öğretim Kurumları. **Millî Eğitim**, Sayı: **125**. Aralık 1993, s.87-89.

MEB. **Millî Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz'm TBMM 1995 Yılı Bütçe Raporu**, Ankara 20 Aralık 1994. s.72, Tablo 30.

MEB. **Millî Eğitimle İlgili Bilgiler.** (MEBAPKB), Ankara **1995.**

ÖZDAYI, Nurhayat.. Resmî ve Özel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini durumlarının Karşılaştırılması . **Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu Eğitimde Nitelik Geliştirme.** İstanbul: Kültür Koleji Yayınları. 1991.

166

SAKAOĞLU, N., **Osmanlı Eğitim Tarihi,** (iletişim Yayınları). İstanbul, 1991.

TEZCAN, Mahmut., "Özel Okullar ve Eğitim Sistemimizdeki Yeri". **Eğitim Dergisi.** 3:1993.

TURAL. N.K., "Çeşitli Ülkelerde **Yüksek** Öğretimin Parasal Kaynakları **Eytepe Eğitim Yöntemi,** Yıl:1. Sayı:2, Bahar 1995, s.291-303.

TUSİAD, **Türkiye ve Dünya Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji.** İstanbul Haziran 1994.

UÇAR, Dünder. -Özel Okullar Derneği Başkanı-, "**Türkiye'de Özel Okullar**", İstanbul:1994,,

VAHAPOĞLU, M.H., **Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları,** (Boğaziçi Yayınları), İstanbul 1992.